

ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ

НАСТАЈАЊЕ „ЧАРШИЈЕ“ У КАОНИ

ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ
УИ 32000 Чачак
Топличка 9

UDK 911.375 (497.11)

Процес настајања „чаршије“ у Каони драгачевској започео је 1827. године када је на месту, где се и данас налази, саграђена црква од камена и покривена шиндром. Градњу је забележио Јаоким Вујић,¹ а Милисав Д. Протић Гучанин наводи да су радови трајали од 1825. до 1827. године.²

После цркве највероватније је подигнута општинска судница, а затим, 1868. године, и школска зграда. „Око 1850. године пред општинском кућом постојала је даска која се звала „маџан“. Даска је служила за ударање батина кривцима“.³ Из овог записа произилази да је и пре 1850. постојала општинска кућа — судница, која је, по казивањима старих људи, била од брвана. Налазила се на првом брегу изнад цркве, а рупа од њених темеља познавала се све до 1960. године — када је овај брег нивелисан ради подизања зграда здравствене станице. Судница је једне ноћи неутврђене године изгорела.⁴ Јовица Пајовић је забележио да је прва школска зграда „плетара“

била на црквеном земљишту, надалеко од цркве. Подигнута је 1868. Он пише да је за тадашње прилике то била добра грађевина, са пет соба и подрумом, покривена ћерамидом. У близини цркве постојао је и дом за свештенике.⁵ Не зна се када је саграђен, али је био старији од цркве „плетаре“. У тој згради, која се и данас налази на истом месту (касније је, истина, дозидана канцеларија) становали су свештеници обе тадашње парохије при цркви каонској — све до 1842. Те године парох каонски постао је Аврам Кнежевић, који је живео у својој кући у Властелицама.

Свештеник Кнежевић је икако у то време издао црквену кућу под кирију — за механу и искару. Тако је отворена прва механа у Каони.

Тадашња „општина каонска“ (према попису од 15. октобра 1863. године) поседовала је: једну кућу, једну зграду са два салаша и 30 плуга општинске горе (шумс).⁶

У периоду од подизања школе „плетаре“ до стања које је 1902. године затекао Коста Јовановић и описао га у књизи „Горње Драгачево“, око цркве и школе грађени су: механе, дућани, пекаре и сушнице.

Прве механе основали су црква и Арсеније Пајовић из Каоне, мада се не зна када су оне подигнуте. Прва је, заправо, била црквена, који је Пајовић „држао под кирију“. Драгољуб Кнежевић (рођен 1894) ово је изричито тврдио.⁷ Нешто касније Арсеније Пајовић је саградио посебну зграду за своју механу. Јовица Пајовић тврдио је да је овај објекат подигнут пре његовог рођења (1884).⁸ Црквена механа налазила се у непосредној близини школе, а Пајовићева (покривена ћерамидом) — на брегу изнад цркве, западно од општинске куће. Сачувана је, мада од 1947. године не служи као кафана.

После 1880. године повремено су имали механе, у својим кућама, Василије Миловановић и Мијаило Пајовић. Радиле су и неке друге кафације узимајући Миловановићев и Пајовићев локал под кирију. Миловановић је, иначе, у Каону дошао око 1880. године из Трбушана код Чачка. Из једног акта види се да је 1. априла 1883. одобрено подизање бакалске радње у Каони.⁹ Претпоставља се да је управо Миловановић отворио први дућан у Каони на основу одобрења из 1883. Вероватно је он те и претходне године саградио своју кућу и дућан на месту између школе и црквене механе. Кућа је била од стржевих брвана, покривена „тачком“. Имала је приземље и спрат са докситима. За оно време — пространа и удобна.

Настајање „чаршије“ у Каони

Кућа Мијаила Пајовића, кафеције и трговца, подигнута је нешто ниже, између школе и црквене кафане. Имала је приземље и спрат. Доњи део ове зграде био је од набоја, горњи од брвана. Када је изгорела стара општинска зграда — брвнара, у Пајовићевој кући, све до 1912. године, била је смештена општинска канцеларија.

Испод цркве имали су своје куће Златићи: Вукосав и Миленија, а западно од општинске зграде, на месту званом Драго брдо, у својој кући живео је Милентије Пивљак. Младеновић, звани Цинцарин, није поседовао своју кућу, већ је механу држао узимајући под кирију црквени или локал Мијаила Пајовића. У горњем делу тадашње чаршије, на коси изнад „црквеног потеса“, живео је Богдан, син Мијаила Дуњића, дугогодишњег учитеља каонског. Поред брвнаре, он је 1906. године подигао и нову кућу од набоја.

То је било стање које је 1902. затекао и описао Коста Јовановић¹⁰ помињући око школе и цркве груписане куће Пивљака, Златића, Миловановића и Младеновића. Тих пет кућа, код цркве и школе, представљају зачстак ушоравања центра Каоне у „чаршију“.

После 1902. године ушоравање и груписање каонске чаршије било је знатно брже.

Наиме, око 1900/02. школа „плетара“, дотрајала и склона паду, затворена је. Изградња нове отпочела је почетком 1903. године.¹¹ Милисав Д. Протић Гучанин, ослањајући се на казивање свештеника Уроша Оцокољића, тврдио је да су радови на објекту отпочели у пролеће 1904, да је већ 2. августа он био окровљен, а у наредној, 1905. години рад у школи је нормализован.¹² Пре подизање школске зграде, која је и данас у употреби, вођене су расправе између грађана Каоне, Властелица, Дубца, Брезовице и Милатовића. Споревење је било око тога где груписати центар тадашње општине каонске. Школска зграда је ту доминантна. Постављало се питање — да ли је градити на месту старе или, због погоднијег терена, на „црквеном потесу“, источно од цркве. Каонци су се опредељивали за „црквени потес“. Међутим, у школу су долазила и деца из Властелица, Милатовића, Брезовица и Дубца, па су представници тих села учествовали у одлучивању при избору локације школе, велике и савремене за оно време (три учионице, канцеларија и два стана за учитеље). Посебно су представници Милатовића инсистирали да се задржи старо место, на граници Каоне и Властелица. Они су своје учешће у градњи условили пристанком Каоне за њихову варијанту, дакле — за остајање на старом месту.

После подизања нове школе, на брегу изнад цркве, поред друма који је водио од Властелица, даље ушоравање настављено је са обе стране тог друма док је „црквени потес“ остао, све до 1960. године, ван тог процеса.

Период између два светска рата дао је центру Каоне физиономију коју готово и данас има, с тим што је она после 1945. године употпуњавана.

Прва кућа у каонској „чаршији“ која је довршена после Првог светског рата била је — зграда са дућаном и станом коју је започео Стеван Дуњић, трговац из Каоне, а завршила његова супруга Добринка 1921. године. Налазила се уз саму школу, изнад црквене кафане. После ње довршена је, око 1923. године, и нова општинска кућа са две канцеларије, ходником и чекаоницом. Она је сачувана, западно од школе. До 1932. служила је као општинска канцеларија. Али, те године уступљена је новооснованој амбуланти и лекару који је дошао у њу на службу. Наследник у кафани Арсенија Пајовића — Милојко Радоњић саградио је поред бивше општинске куће нову зграду истог распореда просторија и уступио је 1933. године бесплатно за општинску администрацију. Он је, тада, општини купио и писаћу машину.

Нешто пре, 1927. године, Радивоје Радичевић из Властелица подигао је недалеко од тог места зграду намењену за дућан и кафану. Богдан Дуњић, брат Стеванов, радио је у општинској кафани и пекари до 1929; посао му је ишао добро, па је 1928/29, у ортаклуку са Пајом Пајовићем, саградио, у центру села, поред пута, већу кафану, која и данас постоји, са две сале, помоћним просторијама и три собе за преноћиште.

На самој раскрсници путева у центру Каоне око 1930. године држава је финансирала градњу засебне зграде за жандармеријску станицу, која је пре тога била смештена код Радивоја Радичевића. Нешто касније подигнута је и кућа за становање командира станице.

Кућу у којој је становао у варошици, као локал за бојацијску радњу, довршио је 1936/38. Миодраг Гавриловић дошавши из Тијања (Драгачево).

Дом Каонске набављачко-потрошачке задруге, која је обновљена 1919, имао је продавницу, две канцеларије и подрум. Довршен је 1939. Налазио се поред главне улице, у истом реду са кућом Добринке Дуњић и кафаном Дуњић-Пајовић. С горње стране жандармеријске станице саградио је себи кућу и Добривоје Мајсторовић.

Настајање „чаршије“ у Каони

рођен у Дедевцима код Краљева, а испод кафане Миљојка Пајовића имао је своју кућицу кројач Милан Јаблановић.

У овом периоду проширена је и преправљена стара црквена кафана. Наиме, око ње су урађени нови зидови са обновљеним кровом, па су уклоњени — стари. Тако је изигран пропис којим је забрањиван рад кафане уз саму школу.

У то време куће су зидане од цигле и покриване црепом. Чињено је ово не само у ушореном центру Каоне, већ и на ширем простору поред путева према Чачку и Краљеву. Градили су их углавном људи запослени на страни: Милош Павловић, официр; Милосав Радичевић, шумар; Јовица Пајовић, општински деловођа, и неки други.

За време рата од 1941. до 1945. године у Каони и Властелицама ништа није грађено. Постојеће зграде у „чаршији“ запоседале су повремено разне оружане јединице. Срећом, није било паљевина, али су државне зграде (школа, жандармеријска станица) руиниране. Оне су после рата поправљене, али почела је и градња нових објеката.

Најпре је 1947. дограђена зграда амбуланте (три просторије и купатило у подруму). Наредне године урађен је водовод за школу, са чесмом у дворишту. Школа је постала осморазредна, са великим бројем ђака из околних села, па је 1954. године у школском дворишту подигнут нов објекат са једном већом и три мање учионице, салом и четири стана.

Након просецања и уређивања новог пута Каона—Вича, 1958. отворена је и прва аутобуска линија за Гучу и Чачак. Те године Каона је добила и трафостаницу код раскрснице путева у варошици. Код општинске канцеларије 1959. довршена је приземна зграда са два стана, од којих је један служио за рад лекара.

Грађено је, у том периоду, у каонској „чаршији“ доста. Подигнуте су приватне куће Владимира—Влаја Павловића, Љубице Јовановић, снајдерке, и Војимира Кнежевића — до саме школе.

Ипак, највише објеката градила је земљорадничка задруга, чији је рад обновљен 1945. године. Предратни задружни дом је срушен, а на његовом месту саграђене две нове зграде: са продавницом, канцеларијама, становима, ветеринарском амбулантом, магацинима и простором за пошту (која ради од 1955). Ту су и две зидане шупе, као и објекат механичке радионице (1958—1960). Ових година, више куће Миодрага Гавриловића, бојације, почео је да зида своју

и кројач Миро Борђевић, родом из Рођевића (Краљево), али је није завршио, па је зграду преузело Трговинско предузеће „Драча“ из Гуче и у њој отворило продавницу индустријске робе.

Од 1961. до 1963. грађена је нова зграда за здравствснy стаплицу (просторије за општу и зyбну амбуланту, за рентген, уз двособан стан за лекара). Налази се између општинске куће и школе. Тада је читав брег нивелисан и „спуштен“ за три до четири метра.

Сви ови објекти попунили су расположиви простор за грађење са обе стране пута и употпунили физиономију каонске „чаршије“.

Тражећи место за своје складиште и друге објекте које је подизала од 1964. до 1966. године, задруга је сишла и у „црквени потес“. Ту су саграђени: складиште за кромпир, шупа за машински парк, млин, стругара и трафостаница за ове објекте.

После 1966. црквена кафана претворена је у црквени дом, а Угоститељско предузеће „Драгачево“ из Лучана, на плацу између куће Добринке Дуњић и задружних зграда, саградило је монтажни објекат за своју кафану (са баром у подрумском делу). Томислав Радичевић, поштар из Каоне, озидео је породичну кућу више раскрснице, до дома Добривоја Мајсторовића.

У 1970. години довршен је нови водовод, са каптажом у Радојичићима.

У „чаршији“, коју сви називају варошицом, 1970. године живело је више породица. Око зграде месне канцеларије (бивше општине): Радојка Корићанаца, Сретена Зечевића, Аврама Стефановића, Дмитра Стефановића и Стојана Радовића. У самој месној канцеларији: Мирослав Плазинић, лугар, и Спасоје Драгићевић, учитељ. У суседству: бивша кафана Миљојка Радоњића, чији је власник Драгиша Јовановић, тракториста, запослен у Краљеву. Иначе, у згради месне канцеларије је и простор који користи „Електродистрибуција“ из Чачка (у којој је радио електричар Драгослав Корићанац). Идући од месне канцеларије ка школи, у посебном објекту становали су: Бранко Планојевић, дипломирани инжењер агрономије, са супругом Вером, наставницом, и Раја Тошовић, учитељица школе у Каони. У здравственој станици — лекар Милош Илић. (У овој здравственој установи били су запослени: Слободанка Капаревић, медицинска сестра, Аврам Стефановић, болничар, и његова супруга, која ради као чистачица). У школским становима било је више просветних радника. Са северне стране школе су куће Војимира Кнежевића, Мијаила Кнежевића и Миле Дуњић, а с јужне — парохијски

Настајање „маршије“ у Каони

дом, у коме живи свештеник. Ту су и куће Јованке, супруге покојног Миливоја Костића, Славише Мајсторовића и Драгана Радовића. Од школских зграда идући ка раскрсници путева ређале су се: кафана (у којој су радили Дмитар Стефановић, његова кћер Слава и Мила Лазовић), пошта (у којој су запослени Мићо Котуревић и Томислав Бошков Радичевић) и објекти бивше земљорадничке задруге. До задружних зграда била је кафана Славке Пајовић, у којој је радио Миливоје Тадић. Испод кафане је аутобуска станица, а више њих — две задружне шупе са пекарном. Изнад и преко пута шупа — куће Владимира Павловића, Миодрага Гавриловића, Душана Радичевића и Милоша Дуњића. Гавриловић и Радичевић имали су своје локале, а до њих била је продавница Трговинског предузећа „Драча“ (пословоћа је Рако Корићанац).

На раскрсници где се друм рачва према Властељицама и Рајцу, односно ка другим деловима села, и око путева груписане су: две зграде Станице за селекцију кромпира из Гуче (у којима су становали инжењер Војо Малиновић са супругом и приватни тракториста Драган Сарић), механичарска радионица бивше задруге и куће Добривоја Мајсторовића, Томислава Радичевића и Бранка Стојковића.

Са 1970. годином уобличена је каонска варошица.

НАПОМЕНЕ

1. Податак је из Вујићевог дела „Путешествије по Србији“.
2. Милисав Д. Протић Гучанин, „Драгачево и његови славни синови“, Ниш, 1940, одељак о црквама.
3. Белешке Јовице Пајовића из Каоне, рукопис у приватном власништву.
4. Казивања Драгољуба Кнежевића (рођен 1894) аутору.
5. Као под 3.
6. Препис пописа, који се чува у Архиву Србије, код аутора и у Међоопштинском историјском архиву у Чачку.
7. Забележио аутор овог рада.
8. Као под 3.
9. Документ чува Предраг Радовић.
10. Коста Јовановић, „Горње Драгачево“, Београд, 1903, одељак о Каони.
11. Као под 3.
12. Као под 2.

CONSTITUTION DE LA »TCHARCHIA« À KAONA

En se référant aux documents dont il a pu disposer, aux ouvrages qui touchent cette matière, à des notes et aux dires d'habitants âgés, l'auteur traite, dans le présent texte, la constitution de »la tcharchia« à Kaona (région de Dragatchevo). Ce terme qui désigne le centre d'une agglomération a été remplacé, après la seconde guerre mondiale, par celui de »varochitza« (petite ville).

La constitution de la »tcharchia« commença autour de l'église locale, construite entre les années 1825 et 1827. Un peu plus tard y furent ajoutés les bâtiments nécessaires à l'administration et celui qui devait abriter l'école primaire. Y succédèrent jusqu'à 1970 d'autres bâtiments: cafés, boulangerie, séchoirs, magasins. Furent construits aussi des foyers de coopératives et des bâtiments annexes, une infirmerie, des logements, un poste de police, des magasins pour la vente des produits industriels, ateliers, réservoirs à eau, un transformateur et, surtout, des maisons.

Voilà comment s'est formé ce petit bourg de la région de Dragatchévo.

DRAGOLIUB M. PAVLOVITCH